

Βίος τοῦ Ὁσίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου

Κωστής Κούκης, ἀπό τὸ βιβλίον
«ΚΟΛΛΥΒΑΔΕΣ: ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΝΟΤΑΡΑΣ, ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΡΙΟΣ, ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ».
Ἀθήνα 2005: Ἐκδόσεις ΑΡΧΟΝΤΑΡΙΚΙ.

Ὁπωσδήποτε συνιστᾶ τόλμημα καὶ μάλιστα δυσανάλογα μεγάλο πρὸς τὶς δυνατότητες κάθε γήινου ἀνθρώπου νὰ δοκιμάζει μὲ τὶς ὅποιες λέξεις νὰ περιγράψει τὰ κατορθώματα μιᾶς πνευματικῆς πορείας, νὰ τὴν ἐγκλωβίσει μέσα σὲ συνηθισμένες ἐκφράσεις. Πολὺ περισσότερο ἂν αὐτὴ ἡ πορεία εἶναι ἐνσυνείδητη καὶ τείνει διακαῶς πρὸς τὸν Οὐρανόν, στὴν οἰκείωση καὶ ἔνωση μὲ τὸ Θεόν, ὅταν εἶναι πολιτεία διάβροχη ἀπὸ δάκρυα μετάνοιας καὶ ἐξομολογήσεως, βίος ἀφιερωμένος στὴ θέωση τοῦ σάρκινου περιβλήματος τῆς ψυχῆς, τοῦ δερμάτινου χιτῶνα. Ὅταν στόχος εἶναι ἕνας ἅγιος καὶ ἡ ἐπίμονη πορεία του πρὸς τὴν τελείωση, ἄσχετα τοῦ πόσο αὐτὴ συνδέθηκε μὲ τοὺς καθημερινούς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἀνθρώπινα, μὲ μικρότητες καὶ ταπεινώσεις. Αὐτὰ πού μεταποιοῦν ὁμως τὸν καθημερινὸ ἀνθρώπο σὲ ἅγιο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταγραφοῦν, γιατί ἀνήκουν σὲ μία ἄλλη σφαίρα, σὲ ἕναν ἄλλο χῶρο, πού δὲν μπορεῖ ὁ λόγος νὰ εἰσέλθει, πολὺ περισσότερο νὰ τὰ περιγράψει. Κατόπιν αὐτοῦ δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσει ἐδῶ ἡ πορεία αὐτὴ, παρὰ μόνο συμπτωματικά, θὰ προσεγγίσουμε τὸ βίον καὶ τὴν πολιτεία του μόνο σὲ αὐτὰ πού ἀφοροῦσαν τοὺς συνανθρώπους του, πού τοὺς φώτισαν, τοὺς παιδαγόγησαν, τοὺς στήριξαν.

Ὁ Νικόδημος ἀνήκει στὴ χορεία τῶν προσώπων, τῶν λογίων καὶ πραγματικῶν σοφῶν διδασκάλων, τῶν ἀκαταμάχητων προστατῶν τῶν πνευματικῶν δικαιωμάτων τοῦ Γένους σὲ πραγματικὰ δύσκολη ἐποχή, πού τοῦ ἐνέπνευσαν δύναμη καὶ θάρρος, λειτούργησαν χωρὶς νὰ τὸ συνειδητοποιεῖ ἴσως κανεὶς ὡς πρότυπα καὶ παραμυθία στὴν ἀχάριστη καθημερινὴ ζωὴ τοῦ σκλάβου. Τὸ Γένος αὐτὴ τὴν ὥρα εἶχε ἀνάγκη καὶ παρουσίασε μορφές πνευματικῆς, πολυτίμα στελέχη τοῦ ὀρθόδοξου κλήρου, ὅποιαδήποτε ἄλλη δραστηριότητα γιὰ τὸν καταπτοημένο ραγιά ἦταν ἀπαγορευμένη, τὴν ἀπαγόρευε καὶ τὴν ὑποπευόταν ὁ ἀμόρφωτος καὶ καχύποπτος κατακτητὴς, ἐνῶ στὸν ὑπόλοιπο εὐρωπαϊκὸ χῶρο συνέβαιναν κοσμογονικὲς ἀνακατατάξεις, πού ὀπωσδήποτε ἔφθναν καὶ στὸ χῶρο τῆς Ῥωμοσύνης ὡς μετασεισμοί. Ὁ κίνδυνος τῆς ἀλλοτρίωσης ἐμφανιζόταν μεγάλος καὶ ἀπειλητικός, ἡ ἀλλοίωση τῆς ταυτότητάς ἦταν ἐνδεχόμενη, ὄρατὴ, ὅσοι ἀπὸ τοὺς φυγάδες ῥωμοὺς κατόρθωσαν νὰ ἀναδειχθοῦν σὲ παροικίους καθὼς νόθευσαν τὸ χαρακτῆρα τους, οἱ περισσότεροι ἀφομοιώθηκαν ἀπὸ τὸ περιβάλλον, ἀποκόπηκαν ὀριστικὰ καὶ χάθηκαν γιὰ τὸ Γένος, ἐκτὸς καὶ ἀνὴ Ἐκκλησία παροῦσα τοὺς θέρμαινε στοὺς κόλπους τῆς, τοὺς συντηροῦσε τὴ γλῶσσα καὶ παράδοση τῶν πατέρων τους, τοὺς κρατοῦσε ὅσο μπόρεσε καὶ αὐτὴ, νὰ ὑπάρχει Ῥωμοὺς.

Οἱ συντεταγμένες μέσα σὲ τὶς ὅποιες οἱ περιστάσεις ἐπέβαλαν νὰ ἀνασυγκροτεῖται τὸ Γένος ἔδειχναν πῶς ἀπαιτοῦν, προϋποθέτουν τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ του συγκρότηση, οἱ ἐπιδράσεις ἀπὸ ὅσα συνέβαιναν στὴ δυτικὴ Εὐρώπη, ἀπὸ τὶς ὅποιες ἔπρεπε νὰ προστατευθεῖ, ζητοῦσαν νὰ γίνῃ ὁ ραγιάς πρῶτα συνειδητὸς ἐραστὴς τῆς Ἐλευθερίας καὶ κατόπιν νὰ ζητήσῃ νὰ τὴν διεκδικήσῃ δυναμικὰ. Τὸ Γένος εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὶς περιστάσεις, ἀπὸ τὴ μακρὰ καὶ ἔμπονη πορεία καὶ τὶς ἀνειργημένες προσπάθειές του νὰ ἀνασυγκροτεῖται νὰ παρουσιάσῃ ἀνησυχίες καὶ ὠφείλε αὐτὴ τὴ δυναμικὴ νὰ τὴν ἀξιοποιήσουν, γιὰ νὰ κερδίσουν τὴν ἐξανάστασή του. Σὲ πολλὰ ὥρες τῆς Ἱστορίας συναντᾶμε ἄνδρες πού ἴσως καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνονται ἐπιλέγουν τὸ σωστό, μπαίνουν μπροστὰ καὶ

κατευθύνουν τούς συνανθρώπους τους προικισμένοι με μία διαίσθηση αὐτοῦ πού οἱ περιστάσεις ζητοῦν. Οἱ δρόμοι τῆς Ἱστορίας δὲν εἶναι πάντα λογικοί, πολὺ περισσότερο δὲν εἶναι προβλέψιμοι καὶ συχνὰ αὐτοὶ πού ἠγοῦνται, πορεύονται μὲ ὁδηγὸ τὶς προσωπικὲς τους ἐκτιμήσεις. Εἶναι οἱ ἐκλεκτοί, μὰ δὲν διακρίνεται αὐτὸς πού τούς ἔχει ἐκλέξει ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι –δὲν ἀποτελεῖ ὑπεκφυγὴ ὁ προσδιορισμός, ἀλλὰ ὁμολογία ἀδυναμίας τῆς λογικῆς ἀντιμετώπισης –οἱ «ἀπεσταλμένοι».

Ὁ Νικόδημος πράγματι ἦταν ἕνας ἀπεσταλμένος. Καθὼς ἡ προσφορά του ἄμεση καὶ ἔμμεση κυρίως γιὰ τὸ Γένος καὶ τὴν Ὁρθοδοξία εἶναι δυσυπολόγιστη, μὰ πού τὴ μεγαλωσύνη τῆς τὴν ἀνακαλύψαμε σχετικὰ πρόσφατα, ὅταν ἡ ἀχλὺς πού σκόπιμα τὴν περιέβαλλε διαλύθηκε. Θὰ φανεῖ παραδοξολογία ὁ ἰσχυρισμὸς πὼς ὑπῆρξε ἀπὸ τούς σπουδαίους Καθηγητὲς τοῦ Γένους, ὅταν εἶναι σὲ ὄλους γνωστὸ πὼς ποτὲ δὲν τὸν εἶδε κανεὶς νὰ διδάσκει, ἐνῶ τὰ πολλὰ ἀπὸ ὅσα ἔγραψε καὶ κληροδότησε σπουδαῖα πράγματι ἔργα δὲν κυκλοφορήθηκαν τότε, δὲν εἶναι προσιτὰ καὶ κατανοητὰ σ' αὐτὸν πού θὰ τὰ διαβάσει, ἂν δὲν διαθέτει ἀρκετὴ θεολογικὴ παιδεία, δὲν μποροῦν νὰ διδάξουν τούς πολλούς. Αὐτὰ ἀσφαλῶς παραμένουν πολυτίμητη περιουσία καὶ αὐτὸ δὲν μποροῦμε νὰ τὸ παραβλέψουμε. Ἡ ἀναμόρφωση πού ἐπεχείρησε καὶ ἐπέτυχε καὶ βραχυπρόθεσμα καὶ μακροπρόθεσμα στὸ μοναχικὸ βίον, ἡ ἀνατροφοδότησή του, ὁ πλουτισμὸς τοῦ θεολογικοῦ λόγου, ἡ ἔμπνευση πού χάρισε καὶ χαρίζει αὐτὸς σὲ πολλούς Πατέρες καὶ Διδασκάλους τοῦ Γένους, δούλου καὶ ἐλεύθερου, ἡ καθαρότητα καὶ ἀσκητικότητα τοῦ βίου του, ἦσαν καὶ εἶναι τόσο δυνατὴ παρουσία στὴ ζωὴ, πού νὰ πλουτίζει καὶ καλλιεργεῖ τὸ Γένος, ὅσα λίγα ἄλλα. Ἐστω καὶ ἀπὸ δρόμους πού δὲν εἶναι ὄρατοί. Ἐξ ἄλλου ἡ Ὁρθοδοξία πού ἀπέτελεσε καὶ θὰ ἀποτελεῖ πρωταρχικὸ δομικὸ στοιχεῖο τοῦ Γένους, χρωστᾷ στὸν ἅγιον Νικόδημον τόσον πολλά, ὄχι μόνο γιὰ τὸ τεράστιο συγγραφικὸ ἔργο του, ὅπως δὴποτε θεμελιῶδες, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν πολιτεία του, μὲ τὴν ὁποία καίρια τὸ ἐνίσχυσε. Τὴν θαύμασαν οἱ μοναχοί, μὰ τοῦτο δὲν σημαίνει πὼς ὁ θαυμασμὸς ἔμεινε στὸ χῶρο τοῦ ἀγιώνυμου τόπου· νὰ μὴν ξεχνᾶμε πὼς ἀρκετὲς μάχες κερδίζονται ἀπὸ τὸ καταπειστικὸ ἄφωνο παράδειγμα ἐγκαρτέρησης καὶ ἐπιμονῆς στὶς ἀρχές τους, πού ἐπέδειξαν μερικὲς ἔξοχες μορφὲς ἀγωνιστῶν, ὅτι αὐτὴ ἡ σιωπηρὴ παρουσία ἐπηρεάζει διαρκέστερα καὶ περισσότερο ἀποτελεσματικὰ καὶ κερδίζει τὸν πόλεμο. Ὁ Νικόδημος χωρὶς νὰ ἀντιπαρατάξει δυναμικὰ τὶς ιδέες του, μὲ τὸ συνεπῆ βίον του καὶ τὴν ἀκτινοβολία πού ἐξέπεμπε τὸ πρόσωπό του χάρισε στὶς ιδέες πού πρέσβευε τὴν ὑπεροχή.

Κατὰ κόσμον Νικόλαος Καλλιβούρτζης εἶδε τὸ φῶς τῆς ζωῆς στὴ Νάξο, τὸ πιὸ μεγάλο καὶ πιὸ πλούσιο νησι τῶν Κυκλάδων, ἑβδομήντα σχεδὸν χρόνια πρὶν οἱ ταλαίπωροι ραγιαδες διεκδικήσουν δυναμικὰ νὰ ἀνακτήσουν τὴν ἐλευθερία τους, δηλαδὴ στὰ 1749. Οἱ εὐσεβεῖς γονεῖς του ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν, εἶχαν ἀποκτήσει καὶ ἕνα ἄλλο υἱό, δημιούργησαν δὲ μὲ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τους ἕνα πολὺ πρόσφορο κλίμα γιὰ νὰ προετοιμάσουν μία μορφὴ γιὰ τὸ Γένος, ἕναν ἅγιο γιὰ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὴν ἀγκίστρωσή τους στὶς ὑγιεῖς παραδόσεις καὶ τὴ ζωντανὴ καὶ θερμουργὸ πίστη τους στὸ Θεό. Ὁ ἑφημέριος τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς στὴ γενέτειρά του στάθηκε ὁ πρῶτος του διδάσκαλος, καθὼς ὁ μικρὸς Νικόλαος καθημερινὰ παρακολουθοῦσε τὶς ἀκολουθίες καὶ συνεργάτης, συνοδὸς του, μάθαινε τούς ἱερὸς ὕμνους καὶ ἐντασσόταν στὴ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Πολὺ περισσότερο γιὰ τὸν Θεὸς τὸν εἶχε προικίσει μὲ μοναδικὴ ἀφομοιωτικὴ ἱκανότητα, ὥστε νὰ ἀπομνημονεύει ἀμέσως αὐτὸ πού ἀκούγε, διάβαζε ἢ τοῦ δίδασκαν, τὸν εἶχε δὲ ἡ Θεῖα Πρόνοια εὐνοήσει νὰ γεννηθεῖ σὲ τόπο πού διέθετε ἰσχυρὴ παιδευτικὴ παρουσία μὲ τὴ λειτουργία σ' αὐτὴ τῆς Ξακουστῆς Σχολῆς, πού τὴν στελέχωνε τοῦτο τὸν καιρὸ μὲ μεγάλη ἀπόδοση καὶ ἐπιτυχία ὁ ἱερομόναχος Χρῦσανθος Αἰτωλός, ὁ ἐσωχωρὴς, κατὰ σάρκα ἀδελφὸς τοῦ ἀγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ. Μαθητὴς αὐτῆς τῆς σημαντικῆς πνευματικῆς μορφῆς, γιὰ τὴν ὁποία ὁ μοναδικῆς σημασίας καὶ προσφορᾶς ἀδελφὸς ἀπέτελεσε τὴν αἰτία νὰ μὴν καταξιωθεῖ ὅσο τὸ ἄξιζε, χρημάτισε ὁ Νικόλαος ἀπὸ τὰ τελευταῖα παιδικὰ του χρόνια. Ἡ τεράστια μνήμη πού διέθετε -- αργότερα θὰ

ἐπανελάθουμε για να κάνουμε περισσότερο λόγο για αυτό του τὸ χάρισμα -- ἡ θαυμαστὴ κρίση ἀπὸ τὰ πρῶτα του χρόνια, ἡ ἀκαταπράυντη δίψα του για γνώση, ἡ εὐρύτητα τῶν ὀριζόντων τῆς σκέψης ἔκαμαν νὰ διακριθεῖ ἀνάμεσα σὲ ὅλους τοὺς συσπουδαστές του ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς μαθητείας του. Οἱ γονεῖς, ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ τότε Ἐπίσκοπος τῆς Νάξου Ἀνθιμος διέκριναν τὴν μοναδικὰ προικισμένη φύση τοῦ ἐφήβου καὶ φρόντισαν ἀπὸ τὴν πλευρὰ του ὁ καθένας νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ συνεχίσει μὲ εὐρύτερες σπουδές, γιατί διέκριναν ὅτι ἀποτελοῦσε μία ὑπόσχεση για τὸ Γένος, μιὰ δυνατότητα ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ μείνει ἀναξιοποίητη. Κάτοχο ἤδη πολλῶν γνώσεων τὸν ἀπέστειλαν μὲ τὴν προστασία τοῦ Μητροπολίτου Παροναξίας στὴ Σμύρνη, για νὰ παρακολουθήσει μαθήματα στὴν περίφημη Σχολὴ τῆς, πνευματικὸ ἴδρυμα πανεπιστημιακοῦ ἐπιπέδου μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα, μὲ εὐρεῖς τοὺς ὀρίζοντες, συστηματικὴ ἐργασία μὲ ξακουστοὺς διδασκάλους. Οἱ σπουδαστές τῆς ἐγκαταβίωσαν στὸ χῶρο τῆς καὶ αὐτόσυνέβαλε στὴν πληρέστερη καὶ ἐπιστημονικὴ τους κατάρτιση, ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴ τους συγκρότηση, στὴν καλλιέργεια τοῦ ἠθους καὶ τῆς κοινωνικότητάς τους.

Σπούδασε καὶ κατέκτησε χάρις στὴν εὐρύτητα τοῦ νοῦ καὶ τὸ ἄπειρο τῶν γνωστικῶν του δυνατοτήτων τὰ πάντα, Ἱατρικὴ, Φυσικὴ, Ἀστρονομία, Φιλοσοφία, Ψυχολογία, μὲ τὰ τότε δεδομένα βέβαια, πρὸ πάντων ὅμως τὴ Θεολογία, για τὴν ὁποία αἰσθανόταν ἰδιαίτερη ἔλξη. Ἦταν ἀρκετὸ στὸ σπινθηροβόλο πνεῦμα του νὰ διαβάσει μία μόνο φορὰ ὁποιοδήποτε ἐπιστημονικὸ ἔργο, για νὰ τὸ θυμᾶται κατὰ λέξη σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ καὶ νὰ μπορεῖ νὰ παραπέμπει σ' αὐτὸ ἄνετα... Φιλοσοφικές, οικονομικές, ἀστρονομικές, ἱατρικές, ἀκόμα καὶ στρατιωτικὸ περιεχομένου πραγματείες, ποιητὲς καὶ ἱστορικοὶ, παλαιότεροι καὶ νεώτεροι, Ἕλληνες καὶ Λατίνοι, τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἦσαν κάθε στιγμή προσιτὰ ἀπὸ μνήμης μὲ μεγάλη εὐχέρεια. Διδάσκαλοι καὶ μαθητὲς τῆς Σχολῆς τὸν θαύμαζαν καὶ για τὰ πνευματικὰ, κυρίως ὅμως για τὰ ἠθικά του χαρίσματα σὲ σημεῖο ποὺ στὸ πρόσωπό του ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς Βουλισμᾶς νὰ διακρίνει τὸν ἀξιοδιάδοχό του καὶ κατ' ἐπανάληψη, παρ' ὅλο ποὺ ἦταν μόλις εἴκοσι χρονῶν, τοῦ ἔκανε τὴν πρόταση αὐτὴ, τὴν ὁποία ὁ Νικόλαος πάντα ἀρνιόταν, γιατί πρὸς ἄλλα φαίνεται ὅτι ἀπέβλεπε.

Μετὰ τὸν ἀπαραίτητο χρόνο καὶ ἀφοῦ εἶχε ἀπόκομίσει ἀπὸ τὴν τροφὴ Σχολῆς ὅσα ἐνόμιζε ὅτι τοῦ ἐχρειάζοντο, ἐπέστρεψε στὴν πατρίδα του Νάξο κοντὰ στοὺς γονεῖς καὶ τὸν προστάτη του Μητροπολίτη. Αὐτὸς γιατί ἐκτίμησε τὴ μόρφωση καὶ τὸ ἠθος του τὸν προσέλαβε Γραμματέα καὶ ἀκόλουθό του, ὄραματιζόταν δὲ νὰ τὸν δεῖ καὶ διάδοχό του, ἐφόσον ἡ πατρίδα του εἶχε τόση ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα μορφωμένο καὶ χαρισματικὸ κληρικὸ για νὰ οἰκοδομεῖ τὶς ψυχὲς τῶν πιστῶν, νὰ πολεμᾷ τὴν προπαγάνδα τῶν Φράγκων κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων κατοίκων τῆς νήσου.

.... Οὔτε ὅμως αὐτὴ ἡ πρόταση, τὸ ὄραμα τοῦ προστάτου του Ἐπισκόπου τὸν ἱκανοποιοῦσε, γιατί ἡ ψυχὴ του ἄλλα, ὑψηλότερα ζητοῦσε. Βρισκόμαστε στὰ μέσα τῆς ὄγδοης δεκαετίας τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ καὶ στὸν ἀγιώνυμο τόπο μαίνεται ἡ ἔριδα τῶν Κολλυβάδων μὲ ἐπικρατέστερους τοὺς ἀντιπάλους τους, μὲ συνέπεια πολλοὶ ὅσοι καὶ ἐνάρετοι μοναχοὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς μονὲς τῆς μετανοίας τους καὶ νὰ διασκορπισθοῦν σὲ νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τόπους στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ ἐλλαδικοῦ χώρου για νὰ μποροῦν νὰ τηροῦν τὶς ἀρχὲς καὶ τοὺς ὄρκους τους. Τρεῖς ἀπὸ αὐτοὺς ἔφθασαν στὴ Νάξο, ὄργανα τῆς πρόνοιας τοῦ Θεοῦ για τὸν Νικόλαο, ποὺ εἴκοσι πέντε χρονῶν ἀναζητοῦσε πῶς νὰ χαράξει τὸ δρόμο, νὰ βρεῖ τὸν προορισμὸ τῆς ζωῆς του, τρόπο νὰ δραστηριοποιηθεῖ καὶ νὰ παροχετεύσει τὸ περίσσευμα τῆς ψυχῆς του. Τοὺς συναντᾷ, μακρὲς συζητήσεις κάνει μαζί τους, φωτίζεται ἡ σκέψη του, τὸν παρωθοῦν καὶ ἀποφασίζει νὰ μεταβεῖ στὴν Ὑδρα, ὅπου ἐγκαταβιώνουν ἄλλοι Κολλυβάδες μοναχοὶ καὶ μεταξύ τους ὁ Ἐπίσκοπος ἀπὸ Κορίνθου Μακάριος Νοταρᾶς, ὁ γέρον Σίλβεστρος για νὰ τὸν ἐνημερώσουν καλλίτερα τόσο για τοὺς σκοποὺς τοῦ κινήματος, ὅσο καὶ για τὰ ἀγαθὰ τῆς μοναχικῆς ζωῆς, τῆς ἡσυχίας, τοῦ ἀγῶνα για τὴν τελείωση.

Στόν μετὰ ταῦτα Ἅγιο Μακάριο ὁ Νικόλαος θὰ ἐξομολογηθεῖ τὸν πόθο του νὰ μεταβεῖ στοῦ Ἁγίου Ὁρος νὰ περιβληθεῖ τὸ μοναχικὸ σχῆμα ἐκεῖ προκειμένου καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ του νὰ ἀγωνισθεῖ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ φωτισμὸ τοῦ ὑπόδουλου Γένους. Ὁ γέρον Σίλβεστρος, αὐστηρὸς ἀσκητὴς, τοῦ ἐνοφθάλμισε παράλληλα τὸν πόθο τῆς ἄσκησης καὶ τὴν ἐλπίδα νὰ ἀπολαύσει τὴν ὠραιότητα καὶ αὐτῆς. Ὄταν ἐπέστρεψε στὴ Νάξο ἀνακοίνωσε τὴν ἀπόφασή του στὴ γερόντισσα μητέρα του καὶ τὸν Ἐπίσκοπο, ὁ ὁποῖος προσπάθησε νὰ τὸν κρατήσῃ κόντα του χωρὶς ὅμως ἀποτέλεσμα καὶ τελικὰ τὸν προέπεμψε μὲ τὶς εὐχές του στόν τόπο πού πόθησε ἡ ψυχὴ του. Ἡ μητέρα του ἀποσύρθηκε καὶ αὐτὴ σὲ μοναστήρι τῆς Νάξου, ὅπου τελείωσε ἡ ζωὴ τῆς ὡς μοναχὴ Ἀγαθὴ.

Ἀπὸ τώρα ἀρχίζει νέα περίοδος στὴ ζωὴ του, αὐτὴ πού θὰ τὸν ἀναδείξει τόσο ἅγιο γιὰ τὴν Ὀρθόδοξο Ἐκκλησία, ὅσα καὶ σπουδαία μορφή γιὰ τὸ Γένος, διδάσκαλο πρώτου διαμετρήματος καὶ μοναδικῆς ἀκτινοβολίας. Παιδὶ ὅπως ἴσως εὐκατάστατης οἰκογένειας, προικισμένος μὲ πολλὰ καὶ θαυμαστά τάλαντα ἀπὸ τὸν δωρεοδότη Θεό, πολλοὺς εἶχε λόγους νὰ μείνῃ στόν κόσμον καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ τὶς προσωπικὲς του φιλοδοξίες, ἀλλὰ καὶ τὸν ζωηρὸ πόθο νὰ γίνῃ χρήσιμος γιὰ τὸ Γένος. Προτίμησε ὅμως τὸν αὐστηρὸ μοναχικὸ βίον, τὴν ἀφιέρωση στοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν προσφορὰ του καὶ τὸν Θεὸ νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ τὴν εἰκόνα Του, τὸν συνάνθρωπο. Ἀφιερωμένος ἀπὸ παιδὶ στοῦ Γένους, χωρὶς νὰ ὑπάρχει σχετικὴ μαρτυρία εἶναι βέβαιο ὅτι ὑπηρετήσε τοὺς συντοπίτες του καὶ τὸ ἔθνικὸ καὶ πνευματικὸ τους ἐπίπεδο καλλιέργησε καὶ ἀνύψωσε κατὰ τὰ πέντε χρόνια πού παρέμεινε στὴ Νάξο, μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του στὴν Εὐαγγελικὴ Σχολὴ τῆς Σμύρνης. Εἶναι τόσο συγκλονιστικὰ καὶ πειστικὰ τὰ μεταγενέστερα ἀθλήματα καὶ κατορθώματά του, ὥστε πιθανὸν νὰ ἔκαμαν νὰ λησμονηθοῦν οἱ ὅσες προσπάθειες ὑπὲρ τῶν συμπατριωτῶν του, πρὶν ἀναδειχθεῖ στοῦ γνωστοῦ ἁγιορείτη μοναχοῦ. Τὸ πλοῖο πού τὸν μετέφερε ἀπὸ τὴ Νάξο στόν ἁγιώνυμο τόπον τὸν ἀποβίβασε ὕστερα ἀπὸ ταξίδι ἀρκετῶν ἡμερῶν στὴν Ἱερὰ Μονὴ Διονυσίου πρὸς τοὺς πατέρες τῆς ὁποίας μετέφερε καὶ τοὺς παρέδωκε συστατικὴ ἐπιστολὴ τοῦ γέροντα Σίλβεστρο, στοῦ μοναστηρίου δὲ αὐτὸ χειροθετήθηκε μοναχὸς καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Νικόδημος. Γιὰ νὰ γίνῃ δεκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς τῆς Ἱερᾶς αὐτῆς Μονῆς, πού διακρινόταν γιὰ τὴν αὐστηρότητα τῆς ζωῆς τῶν μοναχῶν τῆς, τὴν ἄσκηση καὶ τὴν πνευματικότητα, τὸν βοήθησε πολὺ ἡ συστατικὴ ἐπιστολὴ τοῦ γέροντος Σίλβεστρο, οἱ συστάσεις του, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκτινοβολία τῆς προσωπικότητος, ἡ ὄλη του παρουσία, οἱ σοφοὶ καὶ μελετημένοι λόγοι του, πού βεβαίωναν τὴν παιδεία τῆς ψυχῆς του, ὄχι μόνο τὶς πολλὰς γραμματικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς γνώσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴν του συγκρότηση. Ἀφοῦ ἀποκαταστάθηκε ὡς ὄργανικὸ μέλος τῆς ἀδελφότητος τῆς μονῆς τῆς μετανοίας του καὶ ὁ ἡγούμενος καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς τὸν ἐγνώρισαν καὶ τὸν συνήθισαν, ζήτησε νὰ τοῦ ἐπιτρέψουν καὶ μετέβῃ νὰ συναντήσῃ, γνωρίσῃ καὶ συζητήσῃ μὲ ὅσους ἀπὸ τοὺς Κολλυβάδες ἐξακολουθοῦσαν νὰ εγκαταβιώνουν στοῦ Ὁρος, δηλαδὴ ὅσους δὲν τὸ ἐγκατέλειψαν παρὰ τὸν διωγμὸν, στὴν ἀδελφότητα τῶν Σκουρταίων καὶ ἄλλοῦ. Ἦταν τόσο γρήγορη ἡ προκοπὴ του στοῦ μοναχικοῦ βίου, ἦταν τόσο ἔτοιμος νὰ λάβῃ τὸ μοναχικὸ σχῆμα, ὥστε ἐκάθη μοναχὸς λίγους μόνον μῆνες μετὰ τὴν εἴσοδό του στοῦ μοναστηρίου, ἀντὶ τῆς κανονικῆς δοκιμασίας τριῶν ἐτῶν, νὰ χειροθετηθεῖ καὶ νὰ τοποθετηθεῖ Γραμματέας τῆς Μονῆς καὶ Ἀναγνώστης κατὰ τὶς ἱερὰς ἀκολουθίας γιὰ τὴν καθαρότητά του ὅταν διάβαζε καὶ τὶς πολυπληθεῖς του γνώσεις. Γνώσεις πού δὲν ἄφηνε καμιά εὐκαιρία ἀνεκμετάλλευτη νὰ μὴν τὶς πλουτίζει, καθὼς καθημερινὰ ἐντροφεοῦσε στὰ πάμπολλα χειρόγραφα καὶ πολύτιμα ἄλλα θησαυρίσματα τῆς μονῆς, νὰ ἀπομυζᾷ ὅτι ἐκλεκτὸ ἀπὸ τὴν σοφία τῶν συγγραμμάτων τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ζητᾷ νὰ πολλαπλασιάσῃ ἀσκούμενος ὡς μοναχὸς καθὼς ἀνασκαλεῖ τὴν πλούσια βιβλιοθήκη τῆς γνώσεις του ὄχι γιὰ νὰ καταστῇ σοφὸς κατὰ κόσμον, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὶς μεταφέρει μέσα ἀπὸ τὸν λόγον καὶ τὶς δικὰς του συγγραφὰς στὶς ψυχὰς τῶν ἀδελφῶν του καὶ μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ Ὁρος, νὰ φωτίσῃ ὅπως μπορούσε περισσότερο καὶ μὲ τὸ πραγματικὸ φῶς τὸ ταλαίπωρον Γένος, πού τὸ μᾶστιζε ἡ ἀπαιδευσία.

Δυὸ περίπου χρόνια θὰ παραμείνει μοναχὸς στὴ Μονὴ Διονυσίου καὶ θὰ ἀγωνίζεται ἔμπονα νὰ τελειώνεται καθημερινά. Θὰ τὴν ἐγκαταλείψει γιατί ἔφθασε στὸ Ὅρος ὁ πνευματικὸς του πατέρας καὶ ἀγωνιστὴς τῆς παράδοσης ἐπίσκοπος Μακάριος ὁ ἀπὸ Κορίνθου καὶ τὸν προσκάλεσε κοντὰ του προκειμένου ἀπὸ κοινου νὰ ἀρχίσουν νὰ προσφέρουν πνευματικὴ τροφή στὸ Γένος μὲ τὶς συγγραφές τους. Οἱ Διονυσιάτες ἀδελφοὶ τοῦ ἐπέτρεψαν τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴ Μονὴ τους καὶ τὴν ἐγκαταβίωση μαζί μὲ τὸν πνευματικὸ του ὁδηγὸ στὸ κελλί αὐτοῦ, γιατί δὲν μετέβαινε ἀπὸ περιέργεια καὶ πνεῦμα μοναχικῆς ἀκαταστασίας, ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ πρόσκληση καὶ συγκατάνευση τοῦ σεβαστοῦ σὲ ὄλους γέροντά του γιὰ νὰ ἀξιοποιήσει γιὰ ὠφέλεια ὄλων, ἀκόμα καὶ αὐτῶν ποὺ θὰ ἔρχονταν μετὰ, τὶς πολλές του γνώσεις καὶ τὰ περισσὰ τάλαντα μὲ τὰ ὁποῖα τὸν εἶχε προικίσει ὁ Θεός. Μετὰ ἀπὸ ἐλάχιστες ἡμέρες ὁ μοναχὸς πλέον Νικόδημος –τὸν συναντοῦσε ὁ Μακάριος πρώτη φορὰ μοναχό–παρέλαβε ἀπὸ αὐτὸν τὸ χειρόγραφο τῆς «Ἱερᾶς Φιλοκαλίας» γιὰ νὰ συντάξει πρόλογο στὸ ἔργο αὐτοῦ τοῦ γέροντός του καὶ νὰ τὸ συμπληρώσει μὲ τοὺς βίους τῶν νηπτικῶν πατέρων ποὺ τοὺς λόγους τους περιεῖχε. **Νήψη ὀνομάζεται στὸν ὀρθόδοξο κόσμον ἡ μοναχικὴ πρακτικὴ, ἡ μετάνοια τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔρχεται σὰν καρπὸς τοῦ ἡσυχασμοῦ τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὶς πολλές καὶ φορτικὲς βιοτικὲς μέριμνες, οἱ πατέρες δὲ ποὺ κατορθώνουν καὶ μετὰ ὀμιλοῦν γιὰ τὸ πνευματικὸ αὐτὸ γύμνασμα καὶ κατόρθωμα ὀνομάζονται νηπτικοί.** Ταμεῖο γνώσεων ἀπειρων στὸν ἀριθμὸ ὁ Νικόδημος ἦταν ὁ πιὸ κατάλληλος γιὰ νὰ ἀναλάβει τὸ ἔργο αὐτό, ὅπως καὶ γιὰ τὴ συμπλήρωση, διόρθωση καὶ θεώρηση τῶν χειρόγραφων ἔργων «Εὐεργετικός» καὶ «Περὶ τῆς συνεχοῦς Θείας Μεταλήψεως» ποὺ τοῦ εἶχε ἀναθέσει ὁ Μακάριος. Στὸ κελλί τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ ἐνῶ δεχόταν τὶς ἐπισκέψεις ἀδελφῶν του μοναχῶν ποὺ ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἀπολαύσουν τὴν πνευματικὴ ἀναστροφή μὲ αὐτόν, παρέμεινε δύο σχεδὸν χρόνια καθὼς φρόντιζε τὴν προετοιμασίαν ἐκδόσεως τῶν τριῶν αὐτῶν ἔργων, ποὺ τὰ παρέλαβε χειρόγραφα καὶ θὰ τὰ παρέδιδε ἔτοιμα γιὰ νὰ τυπωθοῦν. Διόρθωνε τὰ λάθη, ποὺ εἶχαν τυχόν ἐμφιλοχωρήσει ἢ τὰ συμπλήρωνε ἀπὸ τὶς ἀπέραντες γνώσεις του, ἔτσι ὥστε νὰ ἀποβοῦν χρήσιμα γιὰ τὸν καταρτισμὸ καὶ τὴν ἠθικὴ στηρίξη τῶν ὀρθοδόξων ἀδελφῶν του.

Μετὰ στὴν «Καψάλα», περιοχὴ στὸν Ἄθωνα, ἐπιμελήθηκε τὸ βιβλίον «Παράδεισος» τοῦ Ἁγίου Μελετίου καὶ τὸ ἀπάλλαξε ἀπὸ σφάλματα καὶ ἀβλεπτήματα, ἀμέσως δὲ μετὰ, ἀφοῦ δὲν συνέτρεχε πλέον κανένας λόγος νὰ τὸν κρατᾶ μακριὰ ἀπὸ τὴ Μονὴ του, ἐπανῆλθε στὴν Διονυσίου καὶ ἀνέλαβε ἐκ νέου τὰ καθήκοντά του. Κυρίως τὸν ἀπασχολοῦσε ἡ προσευχὴ καὶ ἡ μελέτη καὶ προσπαθοῦσε μὲσφ αὐτῶν νὰ προσεγγίσει τὸ Θεό. Σκέψη καὶ προσπάθεια νὰ ὀδεύσει πρὸς τὴ Μολδαβία γιὰ νὰ παρακολουθήσει διδασκαλία σχετικὰ μὲ τὴ νοερὰ προσευχὴ, ποὺ θὰ τὸν ἔφερνε πιὸ κοντὰ στὸ Θεό, ἐμποδίσθηκε κατὰ τρόπο θαυμαστὸ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ἔμεινε στὸν ἑλληδικὸ χῶρον γιὰ νὰ συντρέχει μὲ τὰ βιβλία καὶ τὶς συνομιλίαις του τὸν ὀρθόδοξο ἑλληνικὸν κόσμον, ποὺ μαστιζόταν ἀπὸ τὴν ἀπαιδευσίαν, τὴν ἀγνοίαν καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν. Βέβαια καὶ τὴν περιοχὴ τῆς Μολδαβίας στὸ Δούναβη ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ μὲ μεγάλες πνευματικὲς ἀνάγκες τὴν κατοικοῦσαν, τὴν ὥρα ὅμως αὐτὴ φαίνεται πὼς θὰ ἦταν περισσότερο χρησιμὴ ἢ παρουσία του στὸ χῶρον τῆς πατρίδας του, ἐκεῖ ποὺ γεννήθηκε, ἀνδρώθηκε, μορφώθηκε κατὰ Χριστόν, προσῆλθε καὶ εὐδοκίμησε στὶς τάξεις τῶν μοναχῶν, ἀγωνιζόταν γιὰ τὴν τελείωσίν του. Ἀφοῦ ὅμως μὲ τὶς εὐχὲς τοῦ γέροντος ἡγουμένου καὶ τῶν συμμοναστῶν του ἐξῆλθε ἀπὸ τὸ μοναστήρι τῆς μετάνοίας του, τὴ Μονὴ Διονυσίου, μὲ μόνον σκοπὸ νὰ γνωρίσει τὴ Νοερὰ Προσευχὴ, δὲν ἀθέτησε τὸν πόθον του καὶ ἔφυγε γιὰ τὴν ἔρημον τῆς Καψάλας- πάντα μέσα στὸν χῶρον τοῦ Ἄθωνα- γιὰ νὰ ζήσει ἐκεῖ μόνος του ἀσκητικὸν βίον καὶ νὰ ἐπιτύχει ἀνενόχλητος καὶ ἀπερίσπαστος τὶς ἀναβάσεις του πρὸς τὸ Θεό.

Πράγματι ἐκεῖ καὶ ἀπὸ ὅσα ὁ ἴδιος παραδίδει καὶ ἀπὸ ὅσα ἄλλοι διηγοῦνται γι' αὐτὸν βρῆκε τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ πόθου του καὶ οἱ λόγοι τοῦ ἄξενου καὶ σκληροῦ αὐτοῦ τόπου ἔχουν νὰ διηγοῦνται τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀσκητικὰ παλαίσματα, τὶς μεγαλόπνοες καὶ πολὺ ὠφέλιμες συγγραφές του καὶ

κυρίως τούς θεοφιλείς θρήνους για την άμαρτωλότητα και τις πτώσεις του. Στην Καψάλα ύποτάχθηκε και τήρησε τη μοναστική ύπακοή στο μοναχό Αρσένιο, που τον είχε γνωρίσει για πρώτη φορά στη Νάξο, φυγάδα από τον Άθωνα για τις κολλυβαδικές ιδέες του και είχε ιδιαίτερα εκτιμήσει την αγιότητα και την ήρεμία του. Τοίς έρημικοίς ζωή μακαρία έστι θεϊκῶ ξρωτι περουμένοις διαπίστωνε και βίωνε καθημερινά. Όμως υπάρχουν και ανάγκες για να ζήσουν και για να έξασφαλίσουν τα άπολύτως απαραίτητα για τη συντήρησή τους, άντέγραφε καλλιγραφῶν διάφορα χειρόγραφα, που του παράγγελναν κάποιες μονές ή συνοδείες μοναχῶν ή και μοναχοί. Η άναστροφή και ύποταγή στο γέροντα μοναχό Αρσένιο, τον όδήγησε πιο κοντά στις αρχές και τούς στόχους τῶν Κολλυβάδων όχι μόνον αυτές για τις όποιες διαφοροποιούνταν με τούς άλλους και δημιουργείτο ή άντιπαλότητα, αλλά και εκείνες κυρίως που πρόσβευαν ως προς τη μοναχική πολιτεία και την προσπέλαση προς τὸ Θεό, δηλαδή τή νοερά προσευχή, την άκρα ταπείνωση, την έξουθένωση της σάρκας, να ζούν για τὸ Χριστό και μόνον και να ποιούν τὸ θέλημά Του.

Η άρετή όμως όταν την κατακτᾶ και την σαρκώνει ό όιοσδήποτε άνθρωπος είναι φῶς και μαγνήτης και έλκει προς αὐτήν κατά θαυμαστό τρόπο τούς άλλους, που δέν μπορούν να μὴν τήν άναγνωρίσουν και να άντισταθουν στην έλκτική της δύναμη. Η αγιότητα, που είχε αρχίσει να χαρακτηρίζει την πολιτεία μαζί με την πανθομολογούμενη σοφία, άποτέλεσαν πόλους έλξης για τούς άσκούμενους στο Όρος μοναχούς, αλλά και αὐτούς που έρχονταν επισκέπτες προσκυνητές, που άρχισαν να συρρέουν προς τὸ Νικόδημο για να τον γνωρίσουν, να άκούσουν μερικούς λόγους του, να πάρουν την συμβουλή του για τὰ προβλήματα που τούς άπασχολούσαν. Ήταν τότε τριάντα χρονῶν. Αὐτὸ ιδιαίτερα τον ένοχλούσε καθῶς έμπόδιζε, αν δέν ματαίωνε τὸ σκοπὸ για τὸν όποιο βρισκόταν στην Καψάλα, δηλαδή την άπόσπαση από την άσκηση, την άπομάκρυνση από τις μέριμνες του κόσμου, τούς φιλοθέους στοχασμούς του. Επιδίδωκε με κάθε τρόπο τή μόνωση, όχι μόνο για να οικοδομήσει την ψυχή του, αλλά περισσότερο για να μπορέσει να φτάσει σε σημείο ώριμότητας, για να μπορεῖ να λειτουργεῖ άποφασιστικά για την πνευματική και ήθική καλλιέργεια τῶν όμογενῶν του τῶν έγγυς και τῶν μακράν, να μπορέσει να άνυψωθεῖ σε σημείο που να μπορεῖ να είναι διδάσκαλος άρετής και σοφίας. Έφευγε τὸν κόσμο για να μπορεῖ καλλίτερα να ύπηρετήσσει τὸν κόσμο.

Ό διακαής πόθος του να μὴν περισπᾶται από την προσευχή και τή μελέτη από τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν και λαϊκῶν που συνέρρεαν στο κελλί του, πραγματοποιήθηκε κατά θεία παραχώρηση, αλλά και από την άποφασιστικότητα που τον διέκρινε. Αὐτὸ που άποφασίζει να αναλάβει έχει τὸ χάρισμα να τὸ όδηγεῖ σε πέρας με τὸν κατάλληλο τρόπο, είναι ένας άκαταπόνητος δημιουργός πνευματικῶν καρπῶν. Στην αρχή μαζί με τὸ γέροντα Αρσένιο ταξίδεψαν και διέμειναν στην έρημόνησο Σκυροπούλα, άπέναντι από τή Σκύρο, για να άσκηθουν αὐστηρότερα και να δοθουν άπερίσπαστοι από ὄτι άλλο στο Θεό ολοκληρωτικά. Ο γέροντας όμως πολὺ σύντομα επέστρεψε στο Άγιον Όρος, ενῶ ό Νικόδημος παρέμεινε μόνος στην έρημο και έντελῶς άκοινωνήτη νησίδα άφιερωμένος στην περιουλλογή και την προσευχή.

«Εμοὶ δὲ ἀρτίως τὰς ἐν Ἄθῳ καταλιπόντα διατριβάς και συνάμα τῷ Ἄθῳ ἄς ὁ Ἄθως ἀηδόνας τρέφει πολλὰς και καλὰς και τὸ ἔρημον τοῦτο και δεινὰς ἀνχημῆρον τε και ἄνυδρον ἤδη παροικούντι νησίδριον, ἐν ᾧ οὐχ ὅπως ἀηδῶν ᾠπται ποτέ, ἀλλ' οὐδὲ χελιδῶν δύναται νεοττεύειν πηλοῦ οὐχ ὑπάρχοντος, οὐθ' ὅσος ἀποχρῆ εἰς κατασκευὴν καλλιᾶς· και ἄλλου μὲν οὐδενός τῶν ᾠδικῶν, γρηῶν και μόνον ἐνηχουμένων» {άφου έγκατέλειψα τή διαμονή μου στον Άθωνα πρόσφατα και μαζί με τὸν Άθωνα και τὰ πολλὰ και ὁμορφα ἀηδόνια που τρέφει ὁ Άθως και αὐτὸ τὸ ἔρημο και φοβερά και ξηρὸ και ἄνυδρο νησάκι κατοικῶ πλέον, στο όποιο δέν ὑπάρχει περίπτωση να εἶδε ποτέ κανείς ἀηδόνι, αλλά οὔτε και χελιδόνι μπορεῖ να κατασκευάσει ἐδῶ τή φωλιά για τὰ αὐγά του, άφου δέν ὑπάρχει λάσπη,

οὔτε ὅσα χρειάζονται γιὰ νὰ κτίσει ἓνα χελιδόνι τὴ φωλιά του· καὶ δὲν ἀκούω τὸ τραγούδι κανενὸς ἄλλου ὠδικοῦ πτηνοῦ, παρὰ μόνο τὶς κραυγὲς ἀπὸ ἀγριοπερίστερα.}

Καταθέτει ὁ ἴδιος γιὰ τὴν κατάσταση ποὺ ἀντιμετωπίζει στὴ Σκυροπούλα. Γιὰ νὰ ζήσει προσπαθεῖ μόνος νὰ ὑπηρετήσῃ τὶς ἐλάχιστες ἀνάγκες του μὲ τὰ τίμια χέρια του. Ἔσκαβε, ἔσπειρε, φρόντιζε, συγκόμιζε, ἄλεθε μόνος γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ φάγῃ τὸ ἐλάχιστο σιτάρι ἀναμεμιγμένο με νερό. *«Τὸν ἐργατικὸν δὲ καὶ χειρωνακτικὸν βίον εἰλόμην, δικελλίτης γεγονῶς καὶ σκαπανεὺς, σπείρων, θερίζων καὶ καθ' ἐκάστην ἀλήθων καὶ τᾶλλα πάντα ποιῶν οἷς ἡ πολυμάθεια χαρακτηρίζεται τῶν ἐρημονήσων ζωῆ καὶ πολυειδῆς περιπέτεια»* {Διάλεξα τὴ ζωὴ νὰ ζῶ ἀπὸ τὴν ἐργασία τῶν χειρῶν μου καὶ ἔμαθα νὰ σκάβω καὶ μὲ δικέλλα καὶ μὲ σκαπάνη, νὰ σπέρνω νὰ θερίζω καὶ κάθε μέρα νὰ ἀλέθω καὶ νὰ κάνω ὅλα τὰ ἄλλα ἀπὸ τῶν ὁποίων τὶς πολλὰς γνώσεις χαρακτηρίζεται ἡ ζωὴ καὶ ἡ πολλῶν εἰδῶν περιπέτεια στὰ ἐρημόνησα}. Ὁ πόθος τῆς ἡσυχίας σ' αὐτὸν ὅμως εἶναι τόσο ἰσχυρὸς, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ ὀπωσδήποτε ἀναγκαία ἀπασχόληση νὰ τὸν δυσαρρεστῇ, ἀφοῦ τὸν ἀποσπᾷ ἀπὸ τὴν ἡσυχαστικὴ του διάθεση. Τὸν ἐμποδίζει εἰς αὐτὸ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν διαθέτει κανένα σκέπασμα γιὰ νὰ προφυλάξῃ ἀπὸ τὸ ψύχος τὴν πολυπαθὴ σάρκα του καὶ αὐτὸ θὰ τοῦ δημιουργοῦσε σοβαρὰ προβλήματα ἂν ὁ κατὰ σάρκα ἐξάδελφός του δὲν τοῦ ἀπέστελλε ἀπὸ τὴν ἀπέναντι Κύμη μὲ πλοίαρια Κυμαίων τροφὰς καὶ σκεπάσματα, τὰ ὁποῖα εὐχαρίστως δέχθηκε *«πεπλήρωμαι δεξάμενος διὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν Κυμαίων τὰ παρ' αὐτῶν ὁσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς, θυσίαν δεκτὴν εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὰ τε εἰς διατροφήν καὶ τὰ εἰς σκέπην τοῦ σώματος συμβαλλόμενα... ἄνθρωπος γάρ εἰμι καὶ γὰρ καὶ ἄνθρωπος ἀσθενῆς καὶ σαρκικός, διπλοῦς ἐκ δύο οὐσιῶν ἐναντίων, ψυχῆς τε καὶ σώματος καὶ χρῆζω ὥσπερ λόγου Θεοῦ χάριτος εἰς τροφήν καὶ σκέπην ψυχῆς, οὕτω βρώσεως καὶ σκεπάσματος εἰς τροφήν καὶ σκέπην τοῦ σώματος»*.

Ὁ Ἐπίσκοπος θὰ τοῦ ζητήσῃ νὰ συγγράψῃ βιβλίον συμβουλευτικὸ γιὰ τοὺς Ἀρχιερεῖς γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ στὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του. Ἀρχικὰ ἀρνεῖται κατηγορηματικὰ καὶ ἡ ἐπιστολὴ του ποὺ σώζεται ἀποδεικνύει πόσο καλὰ γνώριζε τὴν κλασικὴ ἑλληνικὴ Φιλολογία καὶ σκέψη, πόση ταπείνωσις διέθετε, μὲ πόσες στερήσεις ζοῦσε, ὅταν ὁμολογεῖ ὅτι οὔτε βιβλίον ἔχει, οὔτε χαρτί, οὔτε μελάνι. Ὅμως ἐνῶ ἀρνεῖται νὰ συγγράψῃ τὸ Συμβουλευτικόν, εὐρίσκει - ἴσως τοῦ ἀπέστειλαν στὸ μεταξὺ τὴν ἀπαραίτητη γραφικὴ ὕλη - τὰ μέσα γιὰ νὰ συγγράψῃ ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἔργα του τὸ «Περὶ φυλακῆς τῶν πέντε αἰσθήσεων».

Τὸ ἔργο αὐτὸ ἔγραψε ὅλο ἀπὸ μνήμης, χωρὶς νὰ διαθέτῃ κανένα βοήθημα ἢ βιβλίον, στὸ σύγγραμμά του δὲ αὐτὸ ὑπάρχει μέγα πλῆθος παραπομπῶν καὶ ὑποσημειώσεων, τὸ συνέγραψε μάλιστα τὶς ὥρες τῆς σχολῆς ἀπὸ τὴ χειρωνακτικὴ ἐργασία, ὅπως ὁ ἴδιος ἀπερίφραστα ὁμολογεῖ. Τὸ χαρακτηρίζει καὶ τὸ θεωρεῖ ὑπομνηστικὸ καὶ ὄχι συμβουλευτικόν, ὅπως τοῦ εἶχε ζητήσει ὁ Ἱερόθεος, ὁμολογεῖ τὴν ἀδυναμία του νὰ συγγράψῃ ἔργο μὲ συμβουλευτικὸ περιεχόμενο καὶ ζητεῖ ὅποια εὐχαριστία γιὰ τὰ ὅσα ἔγραψε νὰ ἀποδίδεται στὸ Θεό. Ὁ κοσμικὸς ἄνθρωπος ἄς ἐπαινεῖται, ἀλλ' ὄχι ὁ ἀσκητὴς καὶ ὁ καλόγερος.

Ἀσκητικούς ἀγῶνες πραγματοποίησε πολλοὺς καθὼς ἔμεινε καὶ ζοῦσε στὴ Σκυροπούλα, δύο ὀλοκληρὰ χρόνια μόνος στὸ ἐρημονήσι αὐτὸ τοῦ κεντρικοῦ Αἰγαίου, μετὰ τὰ ὁποῖα ἐπέστρεψε στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ τότε δέχθηκε τὸ μεγάλο σχῆμα καὶ παρέμεινε μόνος σὲ ἓνα ἐρημωμένο κελλί. Πολὺ σύντομα ὅμως πλῆθος μοναχῶν ἤλθαν καὶ ἐγκαταστάθηκαν γύρω ἀπὸ τὸ κελλί του γιὰ νὰ τὸν βλέπουν ἢ νὰ τὸν ἀκούουν καὶ νὰ φωτίζονται ἀπὸ τὶς πνευματικὲς του νοουθεσίες. Λίγους μῆνες ἀργότερα τὸν ἐπισκέφθηκε πάλιν ὁ διδάσκαλος καὶ φίλος του Ἐπίσκοπος Μακάριος γιὰ νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ παραφράσῃ τὰ Ἄπαντα τοῦ ἀγίου Συμεῶνος τοῦ νέου Θεολόγου, ἔργο ποὺ μὲ μεγάλη προθυμία ἀνέλαβε καὶ τὸ ὀλοκλήρωσε, ὥστε νὰ παραπονεῖται στοὺς γνωρίμους του πολλὰς

φορές για τὸ γεγονός αὐτό. Ἐπειδὴ πολλοὶ ἀπὸ ὅσους τὸν ἐπισκέπτονταν προσήρχοντο μὲ ποικίλα προβλήματα καὶ πνευματικὲς ἀνάγκες ἀποφάσισε καὶ συνέγραψε τὸ μοναδικὸ στὸ εἶδος του μέχρι σήμερα «Ἐξομολογητάριον» γιὰ νὰ βοηθήσει τόσον αὐτοὺς ποὺ ἐξομολογοῦν, ὅσο καὶ ὅσους ζητοῦν νὰ ἐξομολογηθοῦν. Ἀμέσως μετὰ ἀνέλαβε νὰ συνθέσει καὶ νὰ ἐκδώσει τὸ «Θεοτοκάριον», βιβλίον ποὺ περιεῖχε τοὺς κανόνες ποὺ συνέθεσαν εἰς ὅλους τοὺς ἤχους διάφοροι Ὑμνογράφοι πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου, βιβλίον χρήσιμο γιὰ τὶς λειτουργικὲς ἀνάγκες τῆς ὀρθοδόξου λατρείας.

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ θὰ συγγράψει δυὸ ἀκόμα πνευματικώτατα καὶ ἐποικοδομητικὰ διδακτικὰ βιβλία, τὸν «Ἀόρατον Πόλεμον» καὶ τὰ «Πνευματικὰ Γυμνάσματα». Ἀγωνίζεται συνεχῶς διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας ἀγρυπνῶν καὶ ἐπίπονα ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ διατηρήσει καὶ ἐπαυξήσει τὴν ἀρετὴν του, νὰ ἀποκρούσει τὶς θεολογικὰς πλάνες, ποὺ ἀποτελοῦν τὸν πιὸ σοβαρὸ κίνδυνον γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ κατ' ἀναπόδραστο συνέπεια καὶ τοῦ Γένους. Γράφει καὶ ἐκδίδει μόνον γιὰ νὰ οἰκοδομῇ, νὰ φωτίζει, νὰ στηρίζει τὶς ψυχὰς, ὅπως ἔχει χρέος κάθε ποιμένας.

Ἐνῶ ὁμως πλουτίζει πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ τοὺς ἄλλους, τοὺς τονώνει ψυχικὰ, δυναμώνει τὸ φρόνημα, ὁ ἴδιος μένει σὲ ἔσχατη ὑλικὴ πτωχεία καὶ ταπείνωση. Ἄλλοι τὸν στεγάζουν στὸ κελλί του, ἄλλοι τὸν συντηροῦν, μιὰ ποὺ ἡ ἀγάπη δὲν ἔλειψε ποτὲ ἀπὸ τὸν κόσμον μας, ἀπὸ τὸν ἀγιασμένον τόπον τοῦ Ἄθωνος. Ὅλα τὰ χρόνια τῆς γεμάτης ἀγῶνας καὶ ἀγωνίας, προσευχῆ καὶ ἄθλησης, σκληραγωγίας τῆς σάρκας καὶ πλουτισμὸν τοῦ πνεύματος ζωῆς του, πάντα εὑρίσκει στοργὴν καὶ περιποίησιν, γιὰτὶ ἀπλὸς καὶ ἀνεξίκακος, γλυκὺς καὶ χαρούμενος, ἀκτῆμων καὶ ἀπερίσπαστος συγκινοῦσε καὶ μαγνῆτιζε τοὺς συμμοναστὰς του. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξει πολλοὺς τόσον πολὺγραφους συγγραφεῖς, τόσον ἀφιερωμένους ὀλοκληρωτικὰ στὴν ἀποκάλυψιν, περιφρούρησιν καὶ προστασίαν τῶν ἀληθειῶν τῆς, ἀγωνιστὴ καὶ δάσκαλον, ὅσιον καὶ σοφόν, φιλόσοφον καὶ μαχητὴν, θρησκευτικὸν ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ ἐθνικὸν ἄνδρα, ἐραστὴν διακαῆ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ ὀραματιστὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ σκλαβωμένου Γένους του, ὅσον αὐτόν.

Δέκα χρόνια ἔχει στὸ ὄρος ὅταν ξεσπᾶ κατακραυγὴ ἐναντίον του γιὰ τὸ ἔργον του «Περὶ συνεχοῦς θείας Μεταλήψεως» καὶ οἱ ἰδεολογικὰ ἀντίπαλοι τῶν Κολλυβάδων τὸν κατηγοροῦν ὡς αἰρετικόν, ὅτι ἀναταράσσει τὴ ζωὴν τῆς ἡσυχίας. Δυστυχῶς πολλοὶ μοναχοὶ τότε κοινωνοῦσαν τῶν Ἀχράντων Μυστηριῶν τρεῖς ἢ τέσσαρες φορές τὸ χρόνο καὶ τοὺς ἐνοχλοῦσε ἡ ἀπόλυτα σύμφωνη μὲ τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν καὶ πρακτικὴν ἀποψὴν τοῦ συμμοναστοῦ τους. Γιὰ νὰ ἐξοντώσουν αὐτόν καὶ τὴν διδασκαλίαν του ἐπινόησαν σωρὸν ἀπὸ ἀνυπόστατες κατηγορίας γεμάτες ἀπὸ κακοήθειαν. Εἴκοσι δυὸ χρόνια ταλαιπωρήθηκε ὁ Ἅγιος ἕως ὅτου ἡ Ἱερὰ Κοινότης τὸν κηρύξει «ὀρθοδοξώτατον καὶ τῶν δογμάτων τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τρόφιμον», χρόνια γεμάτα ἀπὸ θλίψεις, καταφρόνησιν καὶ διωγμούς, ποὺ δὲν στάθηκαν ὁμως ἀρκετά, ὥστε νὰ κάμψουν τὸ φρόνημά του. Κατὰ τὸ μακρὸν αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, ποὺ φθάνει σχεδὸν μέχρι τὴν ἐκδημίαν του, ὁ μοναχὸς Νικόδημος ὡς ἀληθινὸς μαθητὴς τοῦ Κυρίου του διατηροῦσε τὴν εἰρήνην στὴν ψυχὴν του καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς συκοφάντες ἀντίπαλους τῶν ἰδεῶν του, δὲν ἐκάμπτετο, οὔτε ὑπέστελλε τὸν ἀγῶνα του ὑπὲρ τῆς προσωπικῆς ἀσκήσεως καὶ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ὀρθοδόξου Γένους, δὲν ἔπαυσε νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὴν συγγραφὴν καὶ νὰ παράγει βιβλία μεστὰ ἀπὸ σοφίαν, καρποὺς ἐπίπονου ἔργου.

Στὴν ἔρημον τῆς Καψάλας κατόρθωσε νὰ συγκεντρώσει χειρόγραφα ὅλα τὰ ἔργα τοῦ μεγάλου νεώτερου Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, νὰ τὰ τακτοποιήσῃ, νὰ συγγράψῃ προοίμιον καὶ σημειώσεις σὲ ὅλα καὶ τὰ ἀπέστειλε στὸ τυπογραφεῖον τῶν Μαρκιδῶν Πουλίου στὴ Βιέννη γιὰ νὰ τα τυπώσῃ. Δυστυχῶς τὸ χειρόγραφο ἔγινε ἄφαντον, γιὰτὶ στὸ τυπογραφεῖον αὐτὸ ἐκτυπώνονταν καὶ οἱ ἐπαναστατικὲς προκηρύξεις τοῦ Ἡγήγα Βελεστινλή καὶ ἡ Αὐστριακὴ Ἀστυνομία

τὸ κατέστρεψε ὀλόκληρο, ἢ ἀπώλεια δὲ τοῦ ἔργου συγκλόνησε τὸν Νικόδημο. Τώρα εἶχαν σειρὰ οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ Κανόνες, ἢ ἔρμηνεῖα τους καὶ ἡ συμφωνία αὐτῶν ποὺ ἐμφανίζονταν νὰ μὴ συμφωνοῦν. Τὸ ἔργο του αὐτὸ μοναδικὸ καὶ ἀνεπανάληπτο μέχρι σήμερα στὴν πρακτικὴ τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ κυριολεκτικὰ τὴν ὅπλισε γιὰ τὴ ζωὴ τῆς καὶ τὴ σχέση τῆς μὲ τὸν κόσμον ὀνομάσθηκε ἀπὸ τὸ συγγραφέα του ΠΗΔΑΛΙΟ καὶ ἀφοῦ ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, τὸ ἔστειλαν στὴ Βιέννη μαζί μὲ τὰ χρήματα ποὺ συγκέντρωσαν στὸν Ἄθωνα γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, γιὰ νὰ τὸ ἐκτυπώσουν καὶ κυκλοφορηθεῖ. Δυστυχῶς ψευδάδελφος ἐπέτρεπε στὸν ἑαυτὸ του νὰ ἀλλοιώσει σὲ ὀρισμένα σημεῖα τὶς ἀπόψεις τοῦ Νικόδημου, ποὺ πολὺ ἐνοχλήθηκε μὲν καὶ πικράθηκε ἀπὸ τὴν ἐμπάθεια τοῦ φίλου του, δὲν ἔπαυσε ὅμως καὶ νὰ συγγράφει γιὰ νὰ φωτίζει τὸ Γένος καὶ νὰ περιχαρᾶναι καὶ πλουτίζει τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, νὰ ἀσκεῖται, ὥστε νὰ φθάσει σὲ δυθεώρητο ὕψος πνευματικότητας.

Ἐνῶ ἔγραφε καὶ δίδασκε συνεχῶς αὐτοὺς ποὺ τὸν συναντοῦσαν, πολὺ μικρὴ φροντίδα, ἴσως καμία δὲν κατέβαλλε γιὰ νὰ τρώγει, νὰ ἐνδύεται. Συντηροῦσε τὸ σῶμα του μὲ ἐλάχιστη τροφή, ἦταν μόνιμα ρακένδυτος καὶ μόλις ὑποδεδεμένος. *«Ἡ ζωοτροφία του πότε μὲν ὀρύζιον νερόβραστον, πότε δὲ νερωμένον αὐτό, ἀλλὰ καὶ φερέοικος ἀκτῆμων ἅγιος, πότε κατώκει εἰς μίαν καλύβην, πότε εἰς τὴν ἄλλην, διὰ νὰ μὴ συνδέεται μὲ τὰ πράγματα».* Ἦλθε καὶ διέμενε στὴν Καλύβη τοῦ ἁγίου Βασιλείου μὲ τὴ συντροφία τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κολλυβάδων, ποὺ καὶ τὴν συγγραφή, ἀλλὰ καὶ πολλὴ ἡσυχία καὶ ἄσκηση τοῦ ἐπέτρεπαν. Αὐτὴ τὴν ἐποχὴ στὴν Καλύβη συνέγραψε τὰ περισσότερα ἀλλὰ καὶ σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ ἔργα του, ὅπως τὴν «Χρηστοθήθειαν», τὸν «Κῆπον τῶν Χαρίτων», τὸ «Ἐκλόγιον» καὶ τὸ «Νέον Μαρτυρολόγιον». Σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο συγκέντρωσε τὶς πιὸ γνωστὰς καὶ δραματικὰς βιογραφίαι νεομαρτύρων, δηλαδὴ Χριστιανῶν ποὺ μαρτύρησαν κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας γιὰ νὰ τὶς παρουσιάσει στοὺς Χριστιανοὺς ὡς ζωντανὰ καὶ ἐπαγωγὰ παραδείγματα γιὰ τὴν ἀνάγκη ἐπιμονῆς καὶ ἐγκαρτέρησης, ἐμμονῆς στὴν ὀρθόδοξο πίστη τους μὲ τὸ οἰοδήποτε τίμημα. Στὴ συγκέντρωση καὶ ἔκδοση ὀδηγήθηκε καὶ ἀπὸ τὴν ἔνταση καὶ ἔκταση τῶν ἐξισλαμισμῶν στὶς ἑλλαδικές, ἀλλὰ καὶ τὶς βορειότερες περιοχὰς τῆς ὑπόδουλης Βαλκανικῆς, γεγονόςς ποὺ εἶχε συγκινήσει, ἴσως καὶ ἀναστατώσει ἄλλους, αὐτὸ ποὺ ὀδήγησε τὸν Κοσμᾶ τὸν Αἰτωλὸ νὰ ἐγκαταλείψει τὴ μονὴ τῆς μετανοίας του λίγους μῆνες ἀφότου προσῆλθε καὶ νὰ ἐπιχειρήσει ἀλλεπάλληλες ἀποστολικὰς περιοδεῖες. Γράφει στὸν Πρόλογο τοῦ Νέου Μαρτυρολογίου ὁ ἅγιος. *«Μὴ σὰς φοβίσουν, ἀδελφοί, τὰ ἄγρια πρόσωπα τῶν τυράννων, οὔτε τὸ πλῆθος αὐτῶν, οὔτε οἱ φανῆς τους, οὔτε οἱ φοβέρες τους. Μὴ σὰς φοβίσουν οἱ πληγῆς, οἱ σπαθίαι, οἱ ἀλυσίδες, οἱ φυλακῆς. Μὴ σὰς φοβίσουν οἱ φοῦρκες, τὰ τσεγγέλια, οἱ πυρκαϊῆς. Ὅθεν καὶ ὁ Κύριος σὰς παραθαρρύνει λέγων. «Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν». Κατὰ τὴν ἀλήθειαν ἕνα οὐδὲν λογίζεται τὸ νὰ θυσιάσῃ τινὰς ὄχι μίαν ἢ δύο ἢ τρεῖς ἀλλὰ χιλίας ζωᾶς, μόνον νὰ κερδίσει μίαν τοιαύτην θεοπρεπῆ ἄξιαν καὶ δόξαν».*

Ἀναδεικνύεται ἀπὸ αὐτὸ τὸ συγγραφικὸ του ἔργο ἕνας πλατὺς καὶ φωτισμένος νοῦς, ποὺ δὲν ἔχει στραμμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς του μόνον στὸν Οὐρανὸ, δὲν τὸν ἀπασχολεῖ μόνον ἡ σωτηρία τοῦ προσώπου, τῆς ψυχῆς του, ἀλλὰ ἔχει διαρκῶς τὸν νοῦν του καὶ στὴ σκλαβωμένη πατρίδα καὶ τοὺς Χριστιανοὺς ἀδελφούς του, γιὰ ὅλους ἐργάζεται καὶ προσεύχεται μὲ τὰ γεγυμνωμένα δάκτυλα τοῦ μοναχοῦ, τῆς γραφίδας του τὴ μοναδικὴ δύναμη. Αἰσθάνεται νὰ τὸν διαβρώνει ὁ πόθος γιὰ τὴν Ἐλευθερία τῶν ὑπόδουλων ἀδελφῶν του, ἀνησυχεῖ γιὰ τὴν διαφύλαξη τῶν ὁσίων καὶ τῶν ἱερῶν τῆς φυλῆς. *«Σὰς πληροφοροῦμεν, ἀδελφοί, ὅτι δι' ἄλλο τέλος δὲν σὰς παιδεύουν μὲ τὰ βαρῆα δοσίματα καὶ μὲ τὰ ἄλλα κακὰ, πάρεξ διὰ νὰ βαρεθῆτε, νὰ χάσετε τὴν ὑπομονὴν σας καὶ ἔτζι νὰ ἀρνηθῆτε τὴν πίστιν σας καὶ νὰ δεχθῆτε τὴν ἐδικὴν των θρησκείαν. Ὅθεν καὶ ἐσεῖς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἠξεύροντας, φυλαχθῆτε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί μου, φυλαχθῆτε διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν σας, νὰ μὴν σὰς κλέψουν τὸν θησαυρὸν τῆς ἀγίας σας πίστεως, τῆς ὁποίας ὅλος ὁ κόσμος μὲ*

ὅλας του τὰς δόξας καὶ ἀναπαύσεις καὶ τὰ βασίλεια δὲν εἶναι ἀντάξιος». Προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπο νὰ περιφρουρήσει καὶ σώσει τοὺς Ἑλληνορθόδοξους ἀδελφούς του ἀπὸ τὸν ἐναγῆ καὶ ψυχῶλεθρο Μωαμεθανισμό καὶ παρακαλεῖ τοὺς ἀγίους Νεομάρτυρες τῆς πίστεως νὰ δυσωπήσουν τὸν Θεὸ νὰ μακρύνει τὸν θυμὸ του ἀπὸ τὸ Γένος.

Οἱ προσευχῆς καὶ τὸ ἔργο του δὲν ἔμειναν χωρὶς ἀνταπόκριση ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ μετὰ ταῦτα ἐθνομάρτυρας Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄ βρίσκεται ἐξόριστος στὸ Ἅγιον Ὄρος σὲ μία περίοδο ἐκπτώσεως ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ θρόνο καὶ μονάζει κοντὰ στὸ κελλί, ὅπου διαμένει ὁ Νικόδημος. Στὸν ἐξόριστο Πατριάρχη καταφεύγει πλῆθος μετανοημένων ἐξωμοτῶν, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ μὲ ἐλαφρὰ τὴ συνείδηση προόδωσαν τὴν πίστη τους, ἔγιναν Μωαμεθανοὶ καὶ τώρα μετανόησαν. Ὁ Γρηγόριος, σημαντικὴ πνευματικὴ φυσιογνωμία, ἀφοῦ τοὺς συμβουλεύει γιὰ λίγο, τοὺς προωθεῖ στὸν Ἰακουστὸ καὶ ἀπαράμιλλο διδάσκαλο Νικόδημο γιὰ νὰ τοὺς παραμυθήσει καὶ ἰατρεύσει, γιὰ νὰ τοὺς προσθέσει καὶ πάλι στοὺς κόλπους τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Μάχεται παρὰ τὴν ἀδυναμία τοῦ σώματός του γιὰ τὴν ψυχὴ ὅλων καὶ γιὰ τὴ δική του. Ἔχει μόλις ὑπερβεῖ τὰ πενήντα χρόνια, συμπληρώνει εἴκοσι πέντε ἀσκητὴς στὸν Ἄθωνα, περίοδο γεμάτη ἀπὸ νηστεία, ἄσκηση, προσευχὴ καὶ συγγραφή γιὰ τὸ φωτισμὸ τοῦ ἑλληνορθόδοξου πληρώματος καὶ στήριξη τῆς πίστεως του, ἀποτελεῖ σπουδαῖο κεφάλαιο γιὰ τὸ Γένος, καθὼς πολλοί, πάρα πολλοὶ ἔρχονται νὰ τὸν ἀκούσουν, νὰ τοὺς ὁδηγήσει. Ὁ νεομάρτυρας Κωνσταντῖνος ὁ Ὑδραῖος δέχεται ἀπὸ τὸν ὀστεώδη ρακένδυτο γέροντα τὴν κατήχηση, αὐτὸς τὸν ἐμψυχώνει γιὰ νὰ βαδίσει θαρραλέος πρὸς τὸ μαρτύριο καὶ κατόπιν θὰ συγγράψει καὶ θὰ μᾶς κληροδοτήσῃ τὸ βίο καὶ τὴν ἀκολουθία του. Ἡ σοφία καὶ ἡ πειθὼ τῶν λόγων του παρὰ ἄλλα μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν ἠθικὴ ἀκτινοβολία σαγηνεύουν ὅλους, ἀκόμα καὶ ἀλλόδοξους καὶ αἰρετικούς, θὰ προσελκύσει στὴν Ὀρθοδοξία Ῥωμαιοκαθολικούς.

Θαυμαστὴ συνεργασία εἶχε γιὰ τὸ καλὸ τοῦ Γένους μὲ τὸν προσωρινὰ ἐκπτωτο Πατριάρχη Γρηγόριο τὸν Ε΄, μαζὶ ὀραματίζονται τὴν ἀνάσταση τοῦ Γένους, ταυτόχρονα ἢ κατόπιν ἀπὸ τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ του ἀνάπλαση. Οἱ σκληροὶ ἀγῶνες του κατὰ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ κοσμοκράτορα τοῦ αἰῶνα τούτου καὶ ἡ διαρκὴς νηστεία στὴ ζωὴ του, ἡ συνεχὴς καταπόνησή του μὲ τὴ μελέτη καὶ ἰδίως μὲ τὴ συγγραφή λύγισαν πρόωρα τὸν χαλκέντερο ὄσιο, τὸν ἔκαμψαν σωματικά, κλόνισαν σοβαρὰ τὴν υἰγεία του. Συναισθάνθηκε τὴν ἀδυναμίαν του, τὴν ἀνάγκη νὰ τὸν φροντίζουν καὶ γι' αὐτὸ ἦρθε καὶ ἐγκαταστάθηκε στὶς Καρυές, στὸ κελλί τῶν Σκουρταίων, Κολλυβάδων ἀδελφῶν του, ποὺ μὲ ἀνυπόκριτη ἀγάπη τὸν ὑποδέχτηκαν καὶ μὲ ἀφοσίωση τοῦ προσέφεραν τὶς ὑπηρεσίες ποὺ χρειαζόταν. Δὲν ἦταν γέροντας, μὰ εἶχαν γεράσει τὸ σῶμα του οἱ ταλαιπωρίες, στὶς ὁποῖες τὸ ὑπέβαλλε. Στὸ κελλί δὲν ἦρθε γιὰ νὰ τὸν γηροκομήσουν ἄλλωστε, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐργασθῆ ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὶς ἐλάχιστες, ἀναγκαῖες ὅμως, φροντίδες γιὰ τὴ ζωὴ. Δύο ὀλοκληρὰ χρόνια μὲ κλονισμένη τὴν υἰγεία καὶ μειωμένες τὶς δυνάμεις ἐργάσθηκε γιὰ νὰ διορθώσει μὲ ἐργατικότητα καὶ ἐπιμονὴ ποὺ καταπλήσσουν τὸν Συναξαριστὴ τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἔτους. Ὅσο αἰσθανόταν ὅμως τὶς σωματικὲς του δυνάμεις νὰ τὸν ἐγκαταλείπουν, τόσο τὸν ἐνοχλοῦσε ἡ θαλπωρὴ καὶ ἀγάπη, ποὺ τοῦ πρόσφεραν οἱ Σκουρταῖοι καὶ αὐτὸ τὸν ὁδήγησε ἀπὸ λεπτότητα περισσότερο γιὰ νὰ μὴν τοὺς ἐπιβαρύνει νὰ ἐπιστρέψῃ στὸ κελλί του στὴν Καψάλα, ὅπου θὰ τὸν φρόντιζε ἕνας μοναχὸς γείτονάς του.

Ἡ κατακραυγὴ καὶ οἱ συκοφαντικὲς ἐπιθέσεις ἐναντίον του ἀπὸ τοὺς ἰδεολογικοὺς ἀντιπάλους τῶν Κολλυβάδων δὲν εἶχαν σταματήσει ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα, ἀντίθετα τὰ χρόνια αὐτὰ ἐντάθηκαν σὲ σημεῖο ποὺ νὰ ὑποχρεώσουν τὴν Ἱερὰ Κοινότητα νὰ ἀσχοληθῆ ἕνα μὲ τὴν ὑπόθεση τοῦ ὀσίου Γέροντα καὶ νὰ τὸν προστατεύσει μὲ ἐπιστολὴ τῆς πρὸς ὅλους τοὺς ἀγιορεῖτες μοναχοὺς. Ἀλλὰ καὶ ὁ

ἴδιος ὄχι γιὰ νὰ ἀπολογηθεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ γιὰ νὰ στηρίξει τὴν πίστη του καὶ τὸ κύρος τῶν ἱερῶν παραδόσεων ἀπάντησε σὲ μερικές συκοφαντίες μὲ εὐπρέπεια καὶ ἡρεμία γιὰ νὰ βοηθήσει τοὺς ἀδελφοὺς ποὺ βρίσκονταν σὲ πλάνη νὰ ἐπανεύρουν τὴν ὀρθὴ ἄποψη καὶ νὰ ὠφεληθοῦν.

Ταυτοχρόνως τραυματισμένος σωματικά ἀπὸ τὴν κακουχία ἔχει τὴν ψυχικὴ δύναμη καὶ τὴν πνευματικὴ διαύγεια νὰ συγγράψει τὸ ὀγκώδες Ἑορτοδρόμιο καὶ τὴ Νέα Κλίμακα, ποὺ καταδεικνύει πόσον ἀπαράμιλλος θεολογικὸς νοῦς ὑπῆρξε. Ἐγραφε ἀλλὰ ἀναλωνόταν. Ὁ ἐν μοναχοῖς ἀδελφός του Εὐθύμιος γράφει: «Ὅταν ἤρχισε νὰ καυχᾶται τὸ πτωχὸν Γένος μας καὶ νὰ δοξάζῃ τὸν Θεὸν ὅπου τοῦ ἐχάρισε τοιοῦτον ἀπλανῆ φωστῆρα εἰς τοσοῦτον δυστυχημένον καιρὸν, ὅπου ἐξάπλωσεν ἡ ἀθεΐα καὶ ἡ ἀνευλάβεια εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τῆς γῆς, τοιοῦτον ὁδηγὸν τῶν πλανωμένων καὶ παραμυθίαν τῶν θλιβομένων... ἐπλήθυνεν ἡ ἀσθένειά του». Ἐπὶ τρεῖς μῆνες ἡ κατάστασή του χειροτέρευε συνεχῶς, οἱ δυνάμεις του τὸν ἐγκατέλειπαν, ἄρχισε νὰ μὴν ἀκούει, νὰ μὴν μπορεῖ νὰ βαδίζει καὶ νὰ ὀμιλεῖ ἄνετα. Ὁ ἴδιος μὲ χαρὰ ἔβλεπε νὰ πλησιάζει τὸ τέλος του, ὅταν ὅλους τοὺς φίλους του τοὺς συνεῖχε ὁ φόβος καὶ ἡ θλίψη. Ἐτέλεσαν εὐχέλαιο, ἐξομολογήθηκε, ἐκοινώνησε, ὅπως καθημερινὰ σχεδὸν τὶς τελευταῖες ἡμέρες καὶ προσπαθοῦσε μὲ δυσκολία νὰ ἐπαναλαμβάνει τὴ μοναχικὴ προσευχὴ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ Θεοῦ ἐλέησόν με».

Μὲ ἐντελῶς ὀσιακὸ τρόπο, ἀφοῦ εὐχήθηκε καὶ προσευχήθηκε γιὰ τοὺς ἀδελφοὺς ποὺ τὸν φρόντιζαν, προσκύνησε τὰ λείψανα τῶν ἁγίων ποὺ βρίσκονταν στὸ κελλί, κοινώνησε γιὰ τελευταία φορὰ καὶ ἐγκατέλειψε αὐτὸν τὸν κόσμον γιὰ νὰ ἀναλύσει καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι τὴν αὐγὴ τῆς 14ης Ἰουλίου 1809. Ὁλόκληρο τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐπένθησε καὶ ἐθρήνησε, γιὰτὶ αἰσθάνθηκε ὀρφανεμένο. Ἐνας ἀπλὸς τάφος ἔξω ἀπὸ τὸ κελλί τῶν ἀγαπημένων του ἀδελφῶν Σκουρταίων δέχθηκε τὸ ταλαιπωρημένο σῶμα του, μετὰ ἀπὸ ἐξήντα χρόνων ἐπίγεια παρουσία. Ἐκτοτε ἀπὸ τὸν Οὐρανὸ κοντὰ στὸ Θεό, ποὺ ἀγάπησε καὶ ὑπηρετήσε, δυσωπεῖ γιὰ τὸ Γένος του, ἔκτοτε ἡ ἀποταμιευμένη στὰ ἔργα του σοφία ὁδηγεῖ καὶ φωτίζει καὶ κατευθύνει τὸν Ἑλληνορθόδοξο κόσμον εἰς νομὰς σωτηρίους. Λυεῖ ἀπορίες καὶ προλαμβάνει ὀλισθήματα, γιὰτὶ ἐκπροσωπεῖ λαμπρὰ τὴν Ὀρθοδοξία ὡς μεσότητα, ἀλλὰ καὶ ἀγωνιστικότητα ὡς πρὸς τὸ ἀδιαπραγμάτευτο τῶν ἀληθειῶν της.

Ἐπῆρξε ὁ Νικόδημος ἐφάμιλλος τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος τῆς Οἰκουμενικῆς Ὀρθοδοξίας καὶ μολοντί μοναχός, ἂν καὶ ἔζησε μακριὰ ἀπὸ τὸν κόσμον, τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς του, ὅμως μὲ τὶς πνευματικὲς προσφορὰς καὶ μὲ τὶς προσευχὰς του βρίσκεται ὅσο λίγοι ἄλλοι τόσο στενὰ δεμένος μὲ τὸ ὑπόδουλο Γένος τῶν Ἑλληνορθόδοξων, ἡ μέριμνα γιὰ τὸ ὅποιο φλόγιζε τὴν ψυχὴ του, ἔγινε ὁ φωτιστὴς καὶ παιδαγωγὸς του. Μὲ τοὺς λόγους του καὶ τὸ παράδειγμά του πυρπόλησε τὴν ψυχὴ μυριάδων ἀδελφῶν του, μὲ τὶς ιδέες τῆς πίστεως, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἐλπίδας, τῆς ὑπομονῆς, τῆς ἐπιμονῆς. Πρόσφερε στὸ Γένος καὶ τὴν Ἐκκλησία τόσα ὅσα κανεὶς ἄλλος σύγχρονος καὶ μεταγενέστερος. Πολυμερῆς στὰ διαφέροντά του, ἰσχυρὴ φυσιογνωμία, διδάσκαλος τοῦ Γένους ὅσον ἐλάχιστοι ἄλλοι καὶ ἂς μὴ δίδαξε ποτὲ καὶ πουθενὰ κατὰ κυριολεξία, ὑμνητὴς καὶ λάτρης τῆς Ἐλευθερίας, κρυστάλλινος ἀρετῆς, ἀρνητὴς καὶ πολέμιος τῆς ἁμαρτίας, ἄνδρας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εὐλογεῖ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον του καὶ ἐξαποστέλλει γιὰ νὰ ἀναζωπυρώσουν μὲ τὴν θέρμη τῆς καρδιάς τους τὶς ψυχὰς τῶν καθημερινῶν ἀνθρώπων, νὰ τοὺς ὑπενθυμίσουν τὸ δρόμον τῆς ἀρετῆς, τῆς ἠθικῆς τελειώσεως, τῆς σωτηρίας. καὶ τὸ ἑλληνικὸ Γένος περισσότερο, γιὰτὶ τὸ στηρίξε μὲ τὶς προσευχὰς καὶ τὰ συγγράμματά του, μὲ τὸ παράδειγμα καὶ τὴν ἀρετὴ του. Τὸ ὁδήγησε, τὸ κραταίωσε λίγα χρόνια - δώδεκα - πρὶν ἀποδυθεῖ δυνατὸ καὶ ἐμψυχωμένο στὸν ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας ἀγῶνα. Ἡ ἀγία μορφή του ἀσφαλῶς καὶ θὰ πετρούγιζε πάνω ἀπὸ τὴν ἐπώδυνη πορεία τοῦ Γένους του πρὸς τὴ λύτρωση. Ἀπροσδιόριστη θὰ παραμείνει ἡ τεράστια συμβολὴ του στὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ συγκρότησή του, αὐτοῦ τοῦ ὁδηγοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοπραξίας, αὐτοῦ τοῦ μανικοῦ ἐραστή τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ Οὐρανοῦ. Τὰ ἔργα, ὅταν μάλιστα ὁ

χρόνος τὰ σέβεται καὶ τὰ ἀφθαρτίζει, διδάσκουν πολὺ πιὸ πειστικὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ ἀπὸ τοὺς λόγους.
